

Skatteutskottets betänkande

1978/79:39

med anledning av motioner angående beskattningen av förmögenhet i familjeföretag m. m.

Motionerna

I detta betänkande behandlas motionerna

1978/79:310 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari (yrkandet 1) hemställs att riksdagen uttalar sig för en genomgripande skattereform enligt i motionen anförda huvudlinjer, innefattande bl. a. en skärpt beskattning av förmögenheter, arv och gåvor;

1978/79:683 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen uttalar sin anslutning till de i motionen framlagda förslagen om en skärpning av kapitalbeskattningen och hos regeringen begär att förslag härom snarast föreläggs riksdagen, innebärande

1. höjning av förmögenhetsskatten med 1 procentenhet för förmögenheter upp till 2 milj. kr. och med 1,5 procentenheter för förmögenheter till den del som överstiger 2 milj. kr.,

2. slopande av 80/85-procentsregeln,

3. höjning av skatten på arv och gåvor med i genomsnitt 50 %,

4. skärpning av realisationsvinstbeskattningen genom att den grundas på följande principer

a) hela realisationsvinsten bör vara skattepliktig,

b) även realisationsvinst från avyttring av lös egendom avsedd för personligt bruk bör vara skattepliktig,

c) beskattningen av realisationsvinsten bör vara av minst samma skärpa som beskattningen av arbetsinkomster,

5. beskattning av stiftelser;

1978/79:1162 av Sten Svensson m. fl. (m) vari hemställs

1. att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till värdesäkrade förmögenhets- och arvsskatteskalor,

2. att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till lättnader i beskattningen för ägare till större familjeföretag;

1978/79:1731 av Olof Palme m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen beslutar att en med 30 % av skattesatserna förhöjd förmögenhetsskatt skall utgå fr. o. m. den 1 juli 1979;

1978/79:1734 av Olof Palme m. fl. (s) vari (yrkandet 2) hemställs att värderingsreglerna vid beräkning av kapitalskatt fr. o. m. den 1 juli 1979 får den lydelse de hade före riksdagens beslut den 17 december 1977:

1978/79:1744 av Sven-Olov Träff (m) och Johan Olsson (c) vari hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen anhålla om förslag om ändring av kapitalbeskattningen i enlighet med vad som i motionen anförts.

Yrkandet 1 i motionen 310 behandlas i övriga delar i annat sammanhang.

Gällande bestämmelser m. m.

Förmögenhetsskatten

Förmögenhetsskatten utgår på den skattskyldiges förmögenhet vid beskattningsårets utgång. Den beskattningsbara förmögenheten beräknas gemensamt för sammanlevande makar och för föräldrar och barn under 18 år.

Som skattepliktiga tillgångar räknas bl. a. fastighet, tomträtt, egendom i rörelse eller jordbruk och kapital i form av kontanter, bankmedel, värdehandlingar eller fordringar. Hit hör också personlig lös egendom i form av bilar, båtar och hästar o. d. samt smycken, om det sammanlagda värdet av dessa tillgångar uppgår till mer än 1 000 kr. Tillgångarna skall i princip tas upp till allmänna saluvärdet vid årets utgång. Fastigheter tas dock upp till taxeringsvärdet. Beträffande tillgångar i företag såsom rörelse eller jordbruk gäller särskilda regler. En redogörelse härför lämnas i ett särskilt avsnitt nedan.

Åtskilliga tillgångar har undantagits från skatteplikt. Svårigheten att få fram ett rättvisande värde har lett till undantag för rätt till firmanamn, varumärke, goodwill och liknande. Försäkringsbeskattningens utformning innebär bl. a. att värdet av en kapitalförsäkring inte beskattas hos försäkringens ägare utan i stället hos försäkringsbolaget. Av närmast sociala skäl har man också tagit undan rätt till pension eller annan livränta som utgår på grund av försäkring. Vidare har s. k. inre lösöre (möbler, husgeråd, konstverk, boksamlingar, antikviteter) lämnats utanför det skattepliktiga området.

För fysiska personer, oskifta dödsbon, utländska bolag och familjestiftelser utgår förmögenhetsskatt enligt följande skala.

Beskattningsbar förmögenhet, kr.	Skatt i skiktets nedre del, kr.	% av återstoden
– 200 000	–	–
200 000– 275 000	–	1
275 000– 400 000	750	1,5
400 000–1 000 000	2 625	2
1 000 000–	14 625	2,5

För annan skattskyldig juridisk person (vissa stiftelser och föreningar m. m.) utgår förmögenhetsskatt med en och en halv promille av den del av den beskattningsbara förmögenheten som överstiger 15 000 kr.

För fysiska personer och dödsbon gäller att de sammanlagda skatterna begränsas enligt den s. k. 80/85-procentregeln. Skatterna får i princip inte överstiga ett spärrbelopp som beräknas på grundval av den statligt beskattningsbara inkomsten ökad med avdrag för egenavgifter m. m. Spärrbeloppet utgör 80 % av den del av den sålunda jämkade beskattningsbara inkomsten som ej överstiger 200 000 kr. och 85 % av överskjutande belopp. Om den statliga och kommunala inkomstskatten, förmögenhetsskatten och egenavgifterna är högre än spärrbeloppet, nedsätts den statliga inkomstskatten, förmögenhetsskatten och den allmänna arbetsgivaravgiften med överskjutande belopp. Förmögenhetsskatt skall dock alltid utgå med så stort belopp som motsvarar skatten på halva förmögenheten. För makar och barn tillämpas begränsningsreglerna på grundval av deras sammanlagda inkomster, förmögenheter och skattebelopp.

Utvecklingen av de beskattningsbara förmögenheterna och förmögenhetsskatten framgår av följande tabell.

Taxerings- år	Skatteplikts- gräns, kr.	Beskattnings- bar förmögen- het, milj. kr.	Förmögenhetsskatt	
			I absoluta tal, milj. kr.	I % av beskatt- ningsbar förmögenhet
1953	30 000	27 703	174	0,63
1954	50 000	22 546	131	0,58
1957	50 000	26 030	155	0,60
1958	80 000	26 085	168	0,64
1965	80 000	42 319	290	0,69
1966	100 000	49 034	361	0,74
1970	100 000	60 238	442	0,73
1971	150 000	56 229	487	0,87
1974	150 000	71 670	506 ^a	0,71
1975	200 000	57 276	424 ^a	0,74
1976	200 000	88 161	636 ^a	0,72
1977	200 000	92 462	650 ^a	0,70
1978	200 000	93 025	626 ^a	0,67

^aMed beaktande av nedsättning på grund av 80/85-procentregeln.

Under perioden 1953–1978 har förmögenhetsskattens andel av det totala skatteuttaget sjunkit från drygt 1,5 % till ca 0,3 %.

Arvs- och gåvobeskattningen

De tillgångar och skulder som skall beaktas vid arvs- och gåvobeskattningen är ungefär desamma som vid förmögenhetsbeskattningen. Arvsbe-

skattningen går dock något längre. Bl. a. skall s. k. inre lösöre beskattas. Även försäkringar redovisas enligt särskilda regler. Värderingsreglerna är i allt väsentligt desamma.

Behållningen enligt bouppteckningen är utgångspunkten för arvsbeskattningen, och arvingar och testamentstagare arvsbeskattas i allmänhet enligt ett s. k. schematiskt arvskifte.

Skattetarifferna är baserade på en uppdelning av arvtagare och testamentstagare i tre olika klasser.

Till klass I hör efterlevande make, barn, avkomlingar till barn samt make eller efterlevande make till barn. Med makar jämställs de samlevnadsfall som nämns i 65 § KL. Med barn förstås även utomäktenskapliga barn, styvbarn, adoptivbarn och fosterbarn.

Till klass II hör annan arvinge eller testamentstagare än som avses i klass I eller III.

I klass III återfinns vissa allmännyttiga stiftelser och föreningar m. fl. juridiska personer som är befriade från gåvoskatt men inte från arvsskatt.

Ett skattefritt grundavdrag medges med 30 000 kr. för efterlevande make, 15 000 kr. för annan mottagare i klass I och 3 000 kr. för mottagare som hör till klass II eller III. Har barn eller avkomling till avlidet barn inte fyllt 18 år vid skattskyldighetens inträde medges ytterligare avdrag med 3 000 kr. för varje år som återstår till dess sagda ålder uppnås.

Skatten beräknas enligt följande skalor:

Skattepliktig lott, kr.	Arvsskatt, kr.
<i>Klass I</i>	
— 25 000	5 % inom skiktet
25 000— 50 000	1 250+10 % inom skiktet
50 000— 75 000	3 750+15 % inom skiktet
75 000— 100 000	7 500+22 % inom skiktet
100 000— 150 000	13 000+28 % inom skiktet
150 000— 250 000	27 000+33 % inom skiktet
250 000— 350 000	60 000+38 % inom skiktet
350 000— 500 000	98 000+44 % inom skiktet
500 000—1 000 000	164 000+49 % inom skiktet
1 000 000—2 000 000	409 000+53 % inom skiktet
2 000 000—5 000 000	939 000+58 % inom skiktet
5 000 000—	2 679 000+65 % inom skiktet

Skattepliktig lott, kr.

Arvsskatt, kr.

Klass II

– 10 000	8 % inom skiktet
10 000– 20 000	800+16 % inom skiktet
20 000– 30 000	2 400+24 % inom skiktet
30 000– 50 000	4 800+32 % inom skiktet
50 000– 70 000	11 200+40 % inom skiktet
70 000– 100 000	19 200+45 % inom skiktet
100 000– 150 000	32 700+50 % inom skiktet
150 000– 200 000	57 700+56 % inom skiktet
200 000– 500 000	85 700+61 % inom skiktet
500 000–1 000 000	268 700+67 % inom skiktet
1 000 000–	603 700+72 % inom skiktet

Klass III

– 10 000	8 % inom skiktet
10 000– 20 000	800+16 % inom skiktet
20 000– 30 000	2 400+24 % inom skiktet
30 000–	4 800+30 % inom skiktet

Gåvobeskattningen är i allt väsentligt utformad efter samma regler som arvsskatten. Vid gåva förekommer emellertid bara ett enhetligt grundavdrag på 2 000 kr. Skattefrihet föreligger vid gåva av lösöre för personligt bruk upp till ett årligt värde av 10 000 kr.

Arvs- och gåvoskattens utveckling framgår av följande tabell.

År	I milj. kr.	I % av skatteuttaget
1950	57	0,8
1955	69	0,5
1960	108	0,5
1965	155	0,4
1970	249	0,4
1971	239	0,3
1972	261	0,3
1973	266	0,3
1974	299	0,3
1975	335	0,2
1976	364	0,2
1977	429	0,2

Beskattningsens höjd m. m.

En samlad bedömning av kapitalbeskattningen gjordes senast år 1970 (prop. 1970:71, BeU 1970:41). Beskattningen omfördelades då så att skatten sänktes för de små och medelstora förmögenheterna och arven och höjdes för de större. Vid denna omläggning fick skatteskalorna i stort sett sin nuvarande utformning. I samband med en teknisk översyn år 1974 (prop. 1974:98, SkU

1974:38) medförde förväntade höjningar av taxeringsvärdena vid 1975 års allmänna fastighetstaxering en justering av det lägsta skiktet i förmögenhets-skatteskalan, bl. a. genom en höjning av skattepliktgränsen från 150 000 till 200 000 kr.

I fråga om förmögenhet i företag innefattade 1970 års reform vissa provisoriska regler för att undvika skatteskräpningar i avvaktan på resultatet av kapitalskatteberedningens ytterligare överväganden. För denna fråga lämnas en särskild redogörelse nedan.

Beträffande avvägningen av beskattningen år 1970 anförde utskottet att de fördelningspolitiska synpunkterna på skatteförslaget självfallet kunde bli föremål för olika bedömningar från skilda politiska utgångspunkter. Enighet tycktes emellertid råda om att de vid 1970 års allmänna fastighetstaxering väsentligt höjda taxeringsvärdena, framför allt på egna hem och fritidsfastigheter, påkallade en lindring av skatten på mindre förmögenheter och arv. Hänsyn borde givetvis också tas bl. a. till penningvärdeutvecklingen sedan skalorna senast fastställdes. Stor betydelse i sammanhanget måste enligt utskottets mening även tillmätas de undersökningar som kapitalskatteberedningen låtit verkställa rörande förändringarna i förmögenhetsfördelningen och som bl. a. utvisade att antalet större förmögenheter – trots den redan jämförelsevis höga beskattningen av större förmögenhetsinnehav – relativt sett ökat, medan de medelstora förmögenheternas andel av det totala förmögenhetsinnehavet minskat.

De skattelättnader för mindre förmögenheter, som kunde komma i fråga, borde enligt utskottets mening kompenseras genom en ökad beskattning av större arv och förmögenheter. Enligt utskottets uppfattning fanns det ett visst utrymme för en sådan omfördelning. Utskottet ansåg emellertid att beredningens statistiska material och de exempel som redovisats rörande skatteeffekten i vissa situationer dock utvisade att möjligheterna till skattehöjningar var begränsade. De farhågor som vid remissbehandlingen uttalats i fråga om den inverkan skatteskräpningar kunde få på näringslivets funktionsduglighet och på hela vårt lands ekonomi manade enligt utskottets uppfattning också till en viss försiktighet.

Med anledning av framställda yrkanden om en väsentligt skärpt beskattning uttalade utskottet bl. a. att de i motionerna föreslagna förmögenhets-skatteskalorna skulle var illusoriska med hänsyn till reduceringsreglernas inverkan och att en höjning av arvs- och gåvoskatten med 50 % på sätt som förordats i vissa motioner i det närmaste skulle innebära en konfiskation av de större arven. Beträffande begränsningsreglerna för förmögenhetsskatten erinrade utskottet om att den grundläggande tanken bakom förmögenhetsbeskattningen var att själva innehavet av förmögenhet representerar viss skattekraft. Med den höga totala skatt, som blir följderna av inkomst- och förmögenhetsbeskattningen, och den relativt ringa skattekraften hos det lågavkastande kapitalet ansåg utskottet det dock nödvändigt att behålla regler som begränsar skattebelastningen.

I sitt slutbetänkande Översyn av skattesystemet (SOU 1977:91) föreslog 1972 års skatteutredning inte någon ändring i kapitalbeskattningen. Utredningen anförde bl. a. följande:

Frågan om särskilda lättnader vid kapitalbeskattningen beträffande egendom som är nedlagd i rörelse eller jordbruk har således varit föremål för utredning i särskild ordning och lagstiftning under hela den tid vårt arbete pågått. Förslag till ytterligare ändringar har nyligen framlagts. Härigenom har våra möjligheter till närmare överväganden begränsats.

Vi delar den bedömning som kommit till uttryck i 80/85-procentregeln, nämligen att den sammanlagda skatten på inkomst och förmögenhet i princip inte bör överstiga en bestämd andel av den löpande inkomsten. Anledning att höja denna andel utöver vad som följer av nuvarande bestämmelser föreligger enligt vår mening inte.

I fråga om stora förmögenheter skulle, som departementschefen uttalade år 1970, en skatteskärpning i regel sakna praktisk betydelse. Utrymmet för sådana har snarast minskat genom höjningar av de kommunala utdebiteringarna och av skattesatserna i de högsta inkomstskikten i statsskatteskalen. En skatteskärpning som skulle träffa endast mindre förmögenheter bör av fördelningsmässiga skäl inte ske. Med hänsyn till de särskilda åtgärder som ansetts nödvändiga för att underlätta små och medelstora företags problem med avseende på kapitalbeskattningen är det vidare uppenbart att en skatteskärpning som drabbar dessa inte kan komma i fråga.

Vi anser således att någon skärpning av kapitalbeskattningen genom ändringar av skatteskalorna eller 80/85-procentregeln inte bör ske. Vi föreslår inte heller någon allmän lättnad. Vi behandlar i avsnitt 13.2 frågan huruvida ett inflationsskydd för skatteskalorna bör införas.

Frågan om inflationsskydd av skatteskalorna vid kapitalbeskattningen avvisade utredningen såsom icke sakligt motiverad.

I en reservation anförde utredningens vpk-ledamot, att någon tillfredsställande behandling av de frågor som gäller kapitalbeskattningen icke har skett inom utredningen, trots att detta område i direktiven angavs vara ett av tre stora arbetsområden. När det gäller beskattningen av arv och gåvor finns över huvud taget inget uttalande i utredningens överväganden. Reservanten ansåg att dessa skatter borde skärpas väsentligt.

I annan reservation framförde en av utredningens representanter från näringslivet krav på lättnader i kapitalbeskattningen.

Vid sin behandling under senare år av olika motionsyrkanden om höjning av förmögenhetsskatten har utskottet bl. a. anfört (SkU 1977/78:28) att det utrymme som år 1970 ansetts föreligga för skärpning av beskattningen av större förmögenheter och arv intecknats fullt ut vid den då genomförda omläggningen av kapitalbeskattningen, att penningvärdeutvecklingen därefter medfört avsevärda skärpningar av denna beskattning samt att förhållandena under senare år därutöver medfört särskilda påfrestningar för de betydande förmögenhetsvärden som lagts ned i aktier och andra produktiva tillgångar. Frågan om en 30-procentig uppräknings av skattesatserna behandlades senast i utskottets betänkande SkU 1978/79:19. Utskottet

konstaterade då att en sådan höjning av förmögenhetsskatten – 175 milj. kr. – skulle innebära en kraftig skärpning av skatterna på vissa förmögenheter men att det på grund av 80/85-procentspärren inte torde få någon verkan alls för den som har stor förmögenhet. Utskottet kunde inte tillstyrka att förmögenhetsskatten ändrades på detta sätt.

Kapital i rörelse, jordbruk och skogsbruk

År 1970 infördes i samband med den skatteomläggning som då genomfördes vissa provisoriska regler för värderingen av s. k. arbetande kapital i rörelse, jordbruk och skogsbruk. Dessa regler omarbetades år 1974 (prop. 1974:98, SkU 1974:38) och fick – med verkan fr. o. m. beskattningsåret 1978 – sin nuvarande utformning hösten 1977 (prop. 1977/78:40, SkU 1977/78:19).

Utformningen 1974 innebar i korthet att lager och inventarier vid förmögenhetsbeskattningen och arvs- och gåvobeskattningen skulle tas upp till det lägsta värde som godtas vid inkomstbeskattningen, vilket i fråga om lager och inventarier innebar väsentligt lägre värden än enligt de tidigare s. k. substansvärderingsreglerna. Enligt en spärregel skulle dock förmögenhetsvärdet av förvärvskällan tas upp till minst 60 % av substansvärdet. Motsvarande principer tillämpades också för värderingen av ej börsnoterade aktier.

De hösten 1977 genomförda reglerna innebär, att man i ett första steg fastställer substansvärdet av förmögenhet som har lagts ner i ett företags rörelse, jordbruk eller skogsbruk, oberoende av inkomstbeskattningens värderingsregler. Lättnaderna i beskattningen uppnås genom att det skattepliktiga värdet bestäms till 30 % av substansvärdet, eller för fideikommissen vid förmögenhetsbeskattningen till 20 % av substansvärdet. I princip innebär detta att reduktionen beräknas enhetligt för samtliga tillgångar som ingår i förvärvskällan. Motsvarande regler gäller också för värderingen av aktier som inte noteras på börs eller liknande.

För att minska riskerna för att de nya reglerna utnyttjas för spekulation av olika slag innehåller de nya reglerna en spärregel. Spärren innebär att det skattepliktiga förmögenhetsvärdet av en förvärvskälla inte kommer att reduceras till den del detta hänför sig till tillgångar som ansetts utgöra attraktiva kapitalplaceringsobjekt för passiva jordägare, nämligen mark och växande skog, bostadsbyggnader och vissa för jordbruket och skogsbruket obehövliga byggnader, s. k. överbyggnader. Enligt spärregeln får värdet av förvärvskällan i dess helhet inte reduceras till lägre belopp än som motsvarar taxeringsvärdet för fastighet som ingår i förvärvskällan. I fråga om jordbruk och skogsbruk bortses då från värdet på ekonomibygnader. Beträffande rörelse omfattar spärregeln endast markvärdet. Från taxeringsvärdet på de tillgångar som avses med spärregeln avräknas de skulder som vid en proportionering belöper på dessa tillgångar.

Reglerna skall nu liksom tidigare tillämpas såväl vid förmögenhetsbeskatt-

ningen som vid arvs- och gåvobeskattningen.

Bakgrunden till de nya reglerna är att utskottet vid sin behandling av dessa frågor år 1974 (SkU 1974:38) fann att de då antagna reglerna inte kunde anses utgöra en slutlig lösning av familjeföretagens kapitalskattesituation. Utskottet fann att företagsskatteberedningen borde ta upp de likviditetsproblem som förmögenhets- och arvsbeskattningen innebär för familjeföretagen till allsidig bedömning i sitt större sammanhang och därvid även ta ställning till frågan vilka åtgärder som erfordrades för att underlätta problemen vid generationsväxlingar i mindre och medelstora företag. Riksdagen antog utskottets förslag om tilläggsdirektiv till beredningen i detta hänseende. Det förslag som därefter utarbetats av en expertgrupp inom företagsskatteberedningen (Ds Fi 1976:10 Särskilda skattelättnader för familjeföretag) inriktades på lättnader i arvsbeskattningen och mötte kritik från skilda utgångspunkter.

I propositionen 1977/78:40 anförde departementschefen att frågan om förmögenhetsbeskattningen av småföretagen kommit i förgrunden under remissbehandlingen av arbetsgruppens förslag och i den allmänna debatten under senare år. Dessa svårigheter illustrerades med att företagsägaren – om han inte vill sälja eller lägga ned företaget – i allmänhet måste betala förmögenhetsskatten med inkomster från företaget. Eftersom uttagen för detta ändamål belastas med inkomstskatt och arbetsgivaravgifter i vanlig ordning, kan förmögenhetsskatten medföra orealistiska lönsamhetskrav. Motsvarande gäller i viss utsträckning också arvs- och gåvoskatten. Enligt departementschefens uppfattning borde kapitalskattereglerna utformas så att de inte hindrar eller onödigtvis försvårar fortsatt drift i småföretagets form. Principen borde enligt hans mening vara att en fysisk person skall kunna driva ett småföretag så att avkastningen ger – förutom en rimlig inkomst att leva av – även medel för att betala sådana skatter som kan sägas vara omedelbart anknutna till företaget.

Av propositionen framgår att de nya reglerna har en i viss mån provisorisk karaktär. Departementschefen anförde bl. a. att han inom kort skulle föranstalta om ytterligare utredning av kapitalbeskattningen och av möjligheterna att ändra skattereglerna för att underlätta enskilda personers köp av företag och småföretagens kapitalanskaffning.

Beträffande behovet av de i propositionen föreslagna åtgärderna och förslagets allmänna utformning anförde utskottet (SkU 1977/78:19) bl. a. följande:

Vid tidigare års riksdagsbehandling har bred enighet uppnåtts såväl om de provisoriska regler som nu gäller i syfte att begränsa de särskilda problem som kapitalskatterna medför för familjeföretagen som om att härmed sammanhängande frågor borde tas upp av företagsskatteberedningen till en allsidig bedömning i sitt större sammanhang. I och för sig kan det beklagas att dessa spörsmål brutits ut ur företagsskatteberedningens uppdrag. Hithörande frågor bör, som anförs i propositionen, tas upp till ytterligare utredning när såväl företagsskatteberedningens som 1972 års skatteutrednings utrednings-

förslag föreligger. Av det utredningsmaterial som nu föreligger framgår emellertid att utvecklingen i form av skärpt progression, inflatoriska värdeökningar och allt större krav på företagen i olika hänseenden medfört att situationen för familjeföretagen förvärrats och att snabba åtgärder behövs för att det fortfarande skall te sig meningsfullt att driva ett familjeföretag. Utskottet delar departementschefens uppfattning att läget är sådant att dessa åtgärder inte kan anstå i avvaktan på ytterligare utredningsarbete och att nuvarande lättnader i kapitalbeskattningen nu bör utvidgas.

Utskottet ansluter sig till de ovan angivna målsättningar, som ligger till grund för utformningen av förslagen, och finner att de föreslagna skattelättnaderna är väl avvägda med hänsyn till ändamålet.

Med anledning av en motion beträffande vissa problem som hör samman med 80/85-procentregeln och stora förmögenheter anförde utskottet följande:

De nya reglerna innebär betydande lättnader i förmögenhetsbeskattningen av småföretag men har på grund av de begränsningsregler som gäller redan i dag mindre betydelse för de stora förmögenhetsinnehavaren. Enligt den s. k. 80/85-procentregeln får den sammanlagda skatten för en fysisk person uppgå till högst 80 % av beskattningsbar inkomst under 200 000 kr. och 85 % av överskjutande inkomstbelopp. Som framgår av propositionen medför förslaget skattelättnader även när 80/85-procentregeln börjar sätta in, men vid större förmögenheter upphör lättnaderna successivt. I propositionen anförts att man här kommer in på den allmänna avvägningen av inkomst- och förmögenhetsskatteuttaget vid de största förmögenhetsinnehavaren, en fråga som 1972 års skatteutredning har att se över, och att det kan finnas anledning att återkomma härtill när ställning skall tas till skatteutredningens förslag.

Motionärerna anser att även de större familjeföretagen behöver skattelättnader för att kunna utvecklas och att frågan brådskar. De föreslår att 80/85-procentregeln ändras till en ren 80-procentregel och yrkar att riksdagen ger till känna vad som anförts i motionen.

Med hänvisning till vad departementschefen anför i denna fråga och till att skatteutredningen avser att slutredovisa sitt utredningsuppdrag i år avstyrker utskottet motionen 1977/78:148.

I en reservation anförde utskottets s-ledamöter bl. a. följande:

Som framhålls i motionen 1977/78:189 anser vi att kapitalbeskattningen bör bli föremål för en total översyn. På grund härav bör inte så genomgripande förändringar av förmögenhets-, arvs- och gåvoskatterna för vissa grupper som föreslås i propositionen 1977/78:40 komma till stånd med det beslutsunderlag som nu föreligger.

Rent principiellt är det felaktigt att ha olika nivåer på kapitalskatterna beroende av i vilka objekt förmögenheterna är placerade. Undantag från principen om likhet mellan olika skattskyldiga måste grundas på mycket starka skäl. Enligt vår uppfattning har skäl som berättigar till ytterligare förmånsställning för de aktuella grupperna ej redovisats i propositionen. Sett mot bakgrunden av att de flesta andra grupper i vårt land fått vidkännas stora uppoffringar det senaste året och att ytterligare krav ställs i samma riktning är det ännu svårare att förklara de extra skattelättnader som nu föreslås för vissa företagargrupper.

Kapitalskatterna kan heller inte isoleras från sitt skattepolitiska samman-

hang. Då såväl företagsskatteberedningen som 1972 års skatteutredning nu är färdiga med sitt arbete borde resultatet därav ha inväntats för att verkställa den inledningsvis omnämnda översynen. Av vad som framkommit måste det anses föreligga sådana förslag från framför allt företagsskatteberedningen att substansvärderingen kommer att påverkas härav.

Enligt vår uppfattning kan heller inte kapitalskatterna vara något lämpligt medel att driva konjunkturpolitik med, varför det inte av det skälet varit nödvändigt att driva fram de skatteändringar som föreslås i propositionen.

Vi anser att undantag från den totala översynen kan göras för speciella områden där lösningar kan nås utan alltför genomgripande förändringar av den totala bilden. Till detta område kan hänföras olika åtgärder för att underlätta generationsväxlingar för familjeföretag. Sådana åtgärder kan genomföras utan förändringar av värderingsreglerna. Vi finner att de förändringar som föreslagits i fråga om reglerna för AB Företagskapitals verksamhet kan spela en stor roll liksom de ökade lånemöjligheterna från företagarföreningarna. Vi är också beredda att ställa oss bakom förslaget till förbättrade uppskovsmöjligheter vid erläggandet av arvsskatterna. Beträffande värderingsreglerna anser vi däremot att riksdagen med bifall till motionerna 1977/78:177 yrkandet 2 i denna del och 1977/78:189 yrkandet 1 i denna del bör avslå det i propositionen framlagda förslaget.

Utskottets betänkande godkändes av riksdagen.

Härefter har utskottet i sitt betänkande SkU 1977/78:28 avstyrkt förnyade motionsyrkanden i dessa frågor.

Stiftelser

Staten, vissa stiftelser och andra sammanslutningar som ansetts främja ett i särskilt hög grad allmännyttigt ändamål är enligt 3 § AGL befriade från såväl arvsskatt som gåvoskatt. Andra allmännyttiga stiftelser och föreningar är enligt 38 § AGL befriade från gåvoskatt men inte från arvsskatt. Hit hör sådana sammanslutningar som främjar religiösa, välgörande eller andra allmännyttiga ändamål. Arvsskatten utgår i dessa fall enligt skatteklass III med maximalt 30 % av vad som överstiger 30 000 kr.

Vissa stiftelser med allmännyttig eller speciell karaktär är också frikallade från skattskyldighet för vissa inkomster. Skattebefrielsen omfattar även förmögenhetsskatt på kapital som lagts ned i den skattefria förvärvskällan. Bestämmelserna återfinns i 53 och 54 §§ kommunalskattelagen (1928:370) med tillhörande anvisningar, 7 § lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt och 6 § lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt.

Utskottet har vid tidigare års behandling av stiftelsernas ställning vid beskattningen bl. a. anfört att frågan om stiftelsernas beskattning är av delvis komplicerad natur och att stiftelseutredningen (Ju 1975:01) prövar grundläggande frågor om stiftelsernas ställning i civilrättsligt hänseende. Med hänsyn härtill har utskottet funnit att det är uteslutet att nu ompröva stiftelsebeskattningen och att frågan i stället borde tas upp när pågående utredningsarbete avslutats (SkU 1976/77:45).

Utskottet

De motioner som utskottet behandlar i detta betänkande innehåller yrkanden om såväl skärpningar som lättnader i kapitalbeskattningen, dvs. förmögenhetsskatten och arvs- och gåvoskatten. Yrkandena om skattelättnader framställs för att underlätta situationen framför allt för större familjeföretag.

Allmänna skärpningar

I motionerna 310 och 683 återkommer motionärerna med yrkanden om att kapitalbeskattningen skärps kraftigt. Yrkandena innebär bl. a. att förmögenhetsskatten höjs med 1–1,5 procentenheter, att 80/85-procentregeln avskaffas och att arvs- och gåvobeskattningen ökas med genomsnittligt 50 %. Skärpningarna av kapitalbeskattningen överensstämmer med de vpk-förslag som framförts i en reservation i 1972 års skatteutrednings slutbetänkande och som vid upprepade tillfällen avvisats av riksdagen. Motionärerna upprepar också de yrkanden om skärpningar av realisationsvinstbeskattningen, som de framställt i motionen 349 och som utskottet redan avstyrkt i sitt av riksdagen godkända betänkande SkU 1978/79:30.

Även i motionen 1731 yrkas en allmän skärpning av förmögenhetsskatten. Enligt motionärerna bör denna skatt höjas med 30 % med verkan fr. o. m. den 1 juli 1979. Förslaget har utformats så att höjningen begränsas till 15 % för taxeringsåret 1980.

Som utskottet framhållit vid tidigare års behandling av motsvarande yrkanden intecknades det utrymme som år 1970 ansågs föreligga för beskattning av större förmögenheter och arv fullt ut vid den då genomförda höjningen av kapitalbeskattningen, och penningvärdeutvecklingen har därefter medfört avsevärda skärpningar av denna beskattning. Utskottet har också framhållit att förhållandena under senare år därutöver medfört särskilda påfrestningar för de betydande förmögenhetsvärden som lagts ned i aktier och andra produktiva tillgångar. Beträffande det förslag som framförs i motionen 1731 kan nu liksom tidigare anmärkas att motionärerna beräknat skatteutfallet av höjningen till för stort belopp och att de ökade skatteintäkterna väsentligen skulle hänföra sig till senare budgetår än motionärerna angett.

När det gäller den i motionen 683 föreslagna avvecklingen av skattefriheten för vissa allmännyttiga stiftelser vill utskottet endast anföra att dessa frågor bör prövas först när resultatet av stiftelseutredningens (Ju 1975:01) arbete föreligger.

Med hänvisning till det anförda och till sina tidigare ställningstaganden i dessa frågor avstyrker utskottet motionen 310 i nu ifrågavarande del samt motionerna 683 och 1731.

Förmögenhet i företag m. m.

Utskottet övergår häfter till att behandla de motioner som berör beskattningen av förmögenhet i företag.

De särskilda regler som gäller för förmögenhet som lagts ned i jordbruk, skogsbruk eller rörelse innebär – i den utformning reglerna fick hösten 1977 – att värdet såväl vid förmögenhetsbeskattningen som vid arvs- och gåvobeskattningen i allmänhet skall tas upp till 30 % av substansvärdet. Enligt en spärregel får värdet dock inte tas upp till lägre belopp än som motsvarar taxeringsvärdet för vissa tillgångar i förvärvskällan minskat med de skulder som vid en proportionell fördelning belöper härpå. De tillgångar som omfattas av spärreglerna utgör mark samt – i fråga om jord- och skogsbruk – växande skog, bostadsbyggnader och vissa s. k. överbyggnader. Motsvarande principer gäller för värderingen av icke börsnoterade aktier.

I motionen 1734 vidhåller motionärerna sin tidigare ståndpunkt i denna fråga och yrkar en återgång till förutvarande regler, som innebar att tillgångarna i dessa fall skulle tas upp till det lägsta värde som kunde godtas vid inkomstbeskattningen, dock lägst upp till 60 % av substansvärdet. Även i motionen 683 kritiserar de särskilda reglerna om förmögenhet i företag. Utan att något särskilt yrkande framställs i fråga om dessa regler anför motionärerna att all egendom bör tas upp till det verkliga värdet. I motionerna 1162 och 1744 anföras däremot att de angivna reglerna inte är tillräckliga för att lösa familjeföretagens kapitalskatteproblem. Motionärerna framhåller bl. a. att de större familjeföretagen på grund av 80/85-procentregeln i viss mån ställs utanför de avsedda skattelättnaderna och att inflationen urholkar skattelättnaderna också för de mindre och medelstora företagen. I motionen 1162 begär motionärerna därför förslag om värdesäkrade förmögenhets- och arvsskatteskator och om andra lättnader i beskattningen för ägare till större familjeföretag. Yrkandet i motionen 1744 går ut på att det i företaget arbetande kapitalet helt skall undantas från kapitalbeskattning och att skatteskatorna skall mildras.

Med anledning av vad som anförts i motionen 1734 kan utskottet på samma sätt som tidigare år konstatera att bred enighet råder om att särskilda regler erfordras för att komma till rätta med de problem som kapitalskatterna vållar för familjeföretagen. Bakgrunden till de under hösten 1977 genomförda ändringarna i de regler som gällt i detta hänseende var att situationen för familjeföretagen enligt föreliggande utredningsmaterial förvärrats och att snabba åtgärder erfordrades för att det fortfarande skall kunna te sig meningsfullt att driva ett sådant företag. I motionen har inte anförts något nytt som bör föranleda en omprövning av utskottets ståndpunkt i den riktning som motionärerna anför.

Samtidigt bör framhållas att ändringarna 1977 inte skall ses som en slutlig lösning på familjeföretagens kapitalskatteproblem. Avsikten har varit att en särskild utredning skall pröva vissa frågor rörande kapitalbeskattningen och

undersöka möjligheterna att ändra skattereglerna bl. a. för att underlätta småföretagens kapitalanskaffning. Utskottet förutsätter att denna utredning tillsätts inom kort.

Av det anförda framgår att utskottet inte nu är berett att ompröva sin tidigare ståndpunkt i dessa frågor utan avstyrker motionerna 1734 yrkandet 2, 1162 och 1744.

Utskottet hemställer

1. *beträffande allmänna skärpningar av kapitalbeskattningen m. m.*
att riksdagen avslår
 - a) motionen 1978/79:310 yrkandet 1 i vad avser kapitalbeskattningen,
 - b) motionen 1978/79:683,
 - c) motionen 1978/79:1731;
2. *beträffande förmögenhet i företag m. m.*
att riksdagen avslår
 - a) motionen 1978/79:1162,
 - b) motionen 1978/79:1734 yrkandet 2,
 - c) motionen 1978/79:1744.

Stockholm den 20 mars 1979

På skatteutskottets vägnar

ERIK WÄRNBERG

Närvarande: Erik Wärnberg (s), andre vice talmannen Tage Magnusson (m), Valter Kristenson (s), Stig Josefson (c), Tage Johansson (s), Nils Hörberg* (fp), Tage Sundkvist (c), Olle Westberg i Hofors (s), Johan Olsson (c), Curt Boström (s), Bo Lundgren (m), Ingemar Hallenius (c), Wilhelm Gustafsson (fp) och Eric Marcusson* (s).

*Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservationer

Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Olle Westberg i Hofors, Curt Boström och Eric Marcusson (alla s) har avgivit följande reservationer.

1. Allmänna skärpningar av kapitalbeskattningen

Reservanterna har

dels anfört följande:

Som framhålls i motionen 1731 har många löntagare fått vidkännas en standardförsämring under de senaste åren, och utrymmet för framtida standardförbättringar kommer att vara begränsat. Med de krav som nu ställs på uppoffringar från stora grupper talar rättviseskäl för att bördorna inte bara skall bäras av löntagarna utan även av kapitalägarna. Den i motionen föreslagna höjningen av förmögenhetsskatten kan redan av denna anledning anses väl motiverad. Därtill kommer att de grupper som har ekonomiska möjligheter att öka sin förmögenhet under senare tid gynnats med skatteförmåner av olika slag och att regeringens finansplan tyder på att kapitalägarna i näringslivet erhållit och kommer att erhålla betydande vinstökningar under 1978 och 1979. Den föreslagna höjningen av förmögenhetsskatten framstår som ett naturligt led i de inkomstförstärkande åtgärder som bör vidtas för att förbättra budgeten.

Motionen 1731 bör således bifallas. Höjningen bör ta formen av en uppräknings av skattesatserna i samtliga skatteskick med ca 15 % för 1980 års taxering och ca 30 % för 1981 och senare års taxeringar.

dels ansett att utskottet under moment 1 c bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1731 antar följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt

Häriigenom föreskrivs att 11 § 1 och 2 mom. lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt skall ha följande lydelse:

11 §

1 mom. Statlig förmögenhetsskatt skall för fysisk person, oskift dödsbo, utländskt bolag samt i 10 § 1 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt omförmäld familjestiftelse utgöra:

när den beskattningsbara förmögenheten icke överstiger 275 000 kronor: 1,3 procent av den del av den beskattningsbara förmögenheten, som överstiger 200 000 kronor;

när den beskattningsbara förmögenheten överstiger 275 000 men icke 400 000 kr.:	975 kr. för 275 000 kr. och 2 % av återstoden;
400 000 men icke 1 000 000 kr.:	3 475 kr. för 400 000 kr. och 2,5 % av återstoden;
1 000 000 kr.:	18 475 kr. för 1 000 000 kr. och 3,5 % av återstoden.

2 mom. Statlig förmögenhetsskatt skall för juridisk person, som avses i 6 § 1 mom. b) denna lag, utgöra:

två promille av den del av den beskattningsbara förmögenheten, som överstiger 15 000 kronor, dock lägst en krona.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1979 och tillämpas första gången i fråga om 1980 års taxering. Vid 1980 års taxering beräknas dock skatten enligt följande skalor:

11 § 1 mom.

Den beskattningsbara förmögenheten överstiger	
200 000 men icke 275 000 kr.:	1,2 procent av den del av den beskattningsbara förmögenheten, som överstiger 200 000 kronor;
275 000 men icke 400 000 kr.:	900 kr. för 275 000 kr. och 1,7 % av återstoden;
400 000 men icke 1 000 000 kr.:	3 025 kr. för 400 000 kr. och 2,3 % av återstoden;
1 000 000 kr.:	16 825 kr. för 1 000 000 kr. och 2,9 % av återstoden.

11 § 2 mom.

1,75 promille av den del av den beskattningsbara förmögenheten, som överstiger 15 000 kronor, dock lägst en krona.

2. Förmögenhet i företag m. m.

Reservanterna har

dels anfört följande:

Rent principiellt är det felaktigt att ha olika nivåer på kapitalskatterna beroende av i vilka objekt förmögenheterna är placerade. Undantag från principen om likhet mellan olika skattskyldiga måste grundas på mycket starka skäl, vilket emellertid inte är fallet beträffande de genomförda skattelättnaderna. Sett mot bakgrunden av att de flesta andra grupper i vårt land fått vidkännas stora uppoffringar det senaste året och att ytterligare krav ställs i samma riktning är det ännu svårare att förklara de nya förmånerna för vissa företagargrupper.

Kapitalskatterna kan inte heller isoleras från sitt skattepolitiska sammanhang. En omprövning av de regler som gällt t. o. m. 1978 års taxering hade bort anstå i avvaktan på den planerade översynen av kapitalbeskattningen. I likhet med motionärerna anser vi att de nya värderingsreglerna bör slopas och att de ej alltför genomgripande åtgärder som genomförts, bl. a. i form av nya

anståndsregler och regler om eftergift av skatt i speciella fall, tills vidare får anses tillräckliga för att underlätta generationsväxlingar i familjeföretag. Vi anser således att motionen 1734 bör bifallas i nu ifrågavarande del.

dels ansett att utskottet under moment 2 b bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1734 yrkandet 2
antar följande

1. Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1977:1173) om ändring i lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt

Härigenom föreskrives att lagen (1977:1173) om ändring i lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt

Härigenom föreskrives att 55 § 1 mom. lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt skall ha ändrad angivna lydelse på sätt nedan angives.

55 §

1. m o m. Uppgå i ----- provas erforderligt.

I fråga om skatt som belöper på förvärvskälla som enligt kommunalskattelagen (1928:370) ingår i inkomstslaget jordbruksfastighet eller rörelse eller på andra tillgångar som skall värderas med ledning av bestämmelserna i 23 § F andra stycket får beskattningsmyndigheten medgiva att skatten erlägges genom högst tjugo årliga inbetalningar.

På regeringens ----- årliga inbetalningar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

I samband med ifraftträdandet upphör lagen (1977:1174) om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt att gälla, utom såvitt avser 55 § 2 mom. och 56 §.

Äldre bestämmelser gäller fortfarande om skattskyldighet har inträtt före ikraftträdandet.

